

Dominique Sordoillet, GÉOARCHÉOLOGIE DE SITES PRÉHISTORIQUES: LE GARDON (AIN), MONTOU (PYRÉNÉES-ORIENTALES) ET SAINT-ALBAN (ISÈRE), Documents d'archéologie française, nr 103, Paris 2009, 188 ss., 49 rycin i 44 tabele w tekście, 62 ryciny na 12 tablicach poza tekstem.

We wstępie, obok przypomnienia roli i znaczenia badań multidyscyplinarnych w rozwoju współczesnej archeologii, znajdujemy ważne wprowadzenie do problematyki pracy w formie przedstawienia podstawowych założeń nowej dyscypliny, za jaką uznana zostaje geoarcheologia. Autor z wykształcenia jest archeologiem, ale ma też doktorat z geologii. Toteż z dużym znanstwem tejsze problematyki opisuje, w jaki sposób osady sedymentacyjne stanowisk mogą dostarczać informacji na tematy stricte archeologiczne, takie jak zajęcia gospodarcze i sposoby bytowania człowieka. Przedstawione zostały podstawowe aspekty badawcze archeologii społecznej, jak funkcja stanowiska, organizacja przestrzenna, czas zasiedlenia i jego opuszczenia. W zapowiedziach Autora studia rozszerzają także bazę danych mikromorfologicznych wykresów sedymentacyjnych na stanowiskach archeologicznych, co pozwala lepiej zdefiniować procesy sedymentacyjne charakterystyczne dla obszarów aktywności człowieka. Przykładowe badania przeprowadzono na podstawie trzech wybranych stanowisk archeologicznych położonych na południu Francji: dwóch obiektów jaskiniowych i jednego stanowiska otwartego.

Rozdział 1 dotyczy metodologii (*Méthodologie*, s. 23–35). Do studiów nad stanowiskami wykorzystano dwie uzupełniające się dyscypliny badawcze: stratygrafię i mikromorfologię. Ten sposób postępowania pozwolił, w przekonaniu Autora, na zrozumienie procesów formowania się osadów geologicznych i kulturowych, i poprzez ekstrapolację – zrozumienie tych procesów w odniesieniu do obszarów ludzkiej aktywności. Podstawy analizy stratygraficznej zostały zaprezentowane i zaadaptowane na potrzeby metodyki archeologicznej i jej trzech typów wykresów stratygraficznych zdefiniowanych jako: litologiczny, kulturowy i chronologiczny (ryc. 7). Zakres i ograniczenia takiej klasyfikacji są dyskusyjne. Dlatego też sposób zastosowania mikromorfologii w archeologii został przez Autora szczegółowo omówiony. Bazując na opisie i porównaniu osadów *in situ*, metoda ta jest, zdaniem D. Sordoilleta, logiczną kontynuacją badań terenowych. Metoda i główne założenia opisu, podobnie jak historia badań nad sedymentami antropogenicznymi, również zostały tutaj zaprezentowane. Niektóre z interpretacji poczynione były na podstawie wąskich eksperymentalnych próbek pobranych z nowego, dobrze określonego kontekstu (ryc. A1–A4).

Rozdział 2 pracy poświęcony jest badaniom geoarcheologicznym pierwszego z trzech wybranych stanowisk – Jaskini Gardon (*La Grotte du Gardon*, s. 37–91). Badania wykopaliskowe obiektu zapoczątkował na początku ubiegłego stulecia C. de Beauregard i były one kontynuowane przez różnych badaczy aż do końca lat dziewięćdziesiątych XX w. Jaskinia ma ponad 100 m długości i stanowi zalewową część małego krasowego systemu zlokalizowanego w południowej części Jury Francuskiej, w pobliżu Ambérieu-en-Bugey. Była ona wielokrotnie zamieszkiwana w okresie od wczesnego neolitu aż po średniowiecze. Szczegółowe analizy stratygraficzne pozwoliły na zdefiniowanie około 100 poziomów sedymentacyjnych, zgrupowanych w 15 formacjach litologicznych (ryc. 16–17). Podobieństwa i różnice zaobserwowane pomiędzy litostratygrafią i warstwami

kulturowymi pokazują, że sedymentacja i osadnictwo były procesami niezależnymi, podczas gdy liczne oznaczenia radiowęglowe odsłaniają przyczyny i skutki relacji pomiędzy początkami procesów aluwialnych i okresami klimatycznego ochłodzenia (ryc. 27–28). W trakcie studiów nad osadami sedymentacyjnymi zinterpretowano warunki dynamiki zasiedleń i ludzkiej aktywności. Jaskinia uformowana w najstarszym dryasie zasiedlona przez człowieka po raz pierwszy została w początkach neolitu, ostatni raz natomiast w okresie lateńskim. Postawiono również pytania odnośnie okresów zamieszkiwania i opuszczania tego miejsca, podobnie jak i na temat warunków naturalnych. Wśród najważniejszych osiągnięć tych studiów należy wymienić: weryfikację wyników badań terenowych, zbudowanie teorii osadniczych opartych wyłącznie na podstawie analizy sedymentacyjnej oraz interesującą prezentację potencjału chronologiczno-klimatycznego, jaki drzemie w interpretacji warstw archeologicznych (ryc. 30).

Badaniom geoarcheologicznym jaskini Montou poświęcony jest 3 rozdział pracy (*La Grotte de Montou*, s. 93–114). Wykopaliska prowadzone były tu przez P. Ponischa i F. Claustre pod koniec minionego stulecia. Cechy Jaskini Montou położonej koło Perpignan w departamencie Pyrénées-Orientales są zupełnie inne niż Jaskini Gardon. Tutaj osadnictwo, które występowało od neolitu do epoki brązu, koncentrowało się na niepozornej półce położonej kilka metrów od wejścia do jaskini. Analizy stratygraficzne przeprowadzono na podstawie około 60 warstw, zgrupowanych w 6 głównych formacjach. W przeciwieństwie do sytuacji w Jaskini Gardon, obserwowane tutaj zakresy definiowane przez litostratygrafię i warstwy kulturowe są generalnie podobne, ze szczególnym uwzględnieniem dominującej roli warstw antropogenicznych (ryc. 36). Dodatkowo zdefiniowano kilka faz opuszczenia stanowiska, a to dzięki możliwościom wnioskowania na temat koniecznego czasu ich trwania. Rytm odkładania osadów sugeruje, że osadnictwo neolityczne było cykliczne i relatywnie regularne, podczas gdy w epoce brązu miało ono charakter bardziej epizodyczny. Dzieje warstw neolitycznych można podzielić na kilka głównych okresów, podczas których wyróżniono około 20 faz zasiedlenia, oddzielonych fazami porzucenia stanowiska o różnych długościach trwania (ryc. 33–34). Osadnictwo w epoce brązu odbywało się w 7 głównych, jednak bardziej epizodycznych okresach (ryc. 35).

Rozdział 4 pracy (*Le site de Saint-Alban*, s. 115–140) dotyczy badań geoarcheologicznych stanowiska otwartego Saint-Alban, położonego w dolinie górnego Rodanu, w gminie Creys-Mépieu, około 20 km na południe od wyżej omawianej Jaskini Gardon. Stanowisko zlokalizowane jest w wąskim zakolu rzeki, na płaskim szczycie skalistego cypla. Charakteryzuje się dwumetrowym profilem czytelnie wyrysowanych warstw antropogenicznych. Warstwy osadnicze datowane są na późny brąz IIIa, późny brąz IIIb i wczesny Hallstatt. Nawarstwienia wydają się być przede wszystkim związane z urządzeniem i zamieszkiwaniem stanowiska. Podczas gdy archeolodzy wyróżniają 20 warstw osadniczych, analizy litostratygraficzne pozwalają na wydzielenie 4 głównych cykli zamieszkiwania i opuszczenia, podczas których wyróżniono 12 faz konstrukcyjnych. W trakcie studiów ciągle konfrontowano te dwie rozbieżne hipotezy, niejednokrotnie dochodząc do wniosku o konieczności rewizji lub też modyfikacji każdej z nich (ryc. 42).

Ostatni (5) rozdział pracy (*Microfaciès sédimentaires, activités humaines et rythmes d'occupation*, s. 141–154) poświęcony jest mikrofacjom sedymentów, aktywności człowieka i rytmom osadniczym na badanych stanowiskach. Studia porównawcze nad informacjami, jakich dostarczyły te obiekty, odkrywają sedymentologiczne zasady, których zastosowanie może być przeniesione z jednego stanowiska na drugie i które wyjaśniają główne aspekty związane z osadami antropogenicznymi i procesami powstawania stanowisk. Wyniki tych badań skłoniły Autora do zaproponowania nowej definicji lub przededefiniowania pojęć takich jak poziomy i warstwy osadnicze, poziomy pustki osadniczej i podpoziomy, biorąc pod uwagę fakt, że mogą one być jedno- lub wielofazowe i mogą odpowiadać różnemu okresowi trwania osadnictwa (ryc. 43–44). Zaproponowano również klasyfikację sedymentacji osadniczej i warstw niezamieszkania dla różnych stanowisk (ryc. 46). Na takiej podstawie można zrekonstruować dzieje osadnictwa na

stanowisku, biorąc pod uwagę działalność człowieka, organizację przestrzenną, rytm zasiedlenia oraz warunki naturalne. Tego typu wnioski i generalne zasady mogą być formułowane na podstawie dynamiki sedimentów antropogenicznych, pomimo pewnych ograniczeń zilustrowanych zespołami cech depozytów charakterystycznymi dla poszczególnych stanowisk. Konkluzja tej pracy to uzyskane informacje, czy to metodologicznie, czy też bardziej bezpośrednio poprzez odpowiedzi na pytania dotyczące archeologii i środowiska. Pokazano zalety i wady stratygrafii i studiów mikromorfologicznych, podobnie jak znaczenie zestawiania i łączenia danych pochodzących z różnych stanowisk archeologicznych i dyscyplin przyrodniczych. Podkreślono również potencjał poznawczy studiów geoarcheologicznych nad stanowiskami, wychodząc z przekonania, że geomorfologiczny kontekst jest w kręgu głównego zainteresowania wiedzy archeologicznej.

W sumie, praca jest ciekawym eksperymentem badawczym polegającym przede wszystkim na próbie szerokiego i wszechstronnego wykorzystania danych geologicznych stanowisk archeologicznych do analizy społeczno-kulturowej osadnictwa pradziejowego. Dla archeologa nie mającego wykształcenia geologicznego wiele aspektów tej pracy jest jednak mało zrozumiałych, a formułowane na podstawie konfrontacji tego typu źródeł wnioski są trudne do oceny.

Tadeusz Galiński

[Faint, illegible text, likely a title or subtitle]

[Large block of very faint, illegible text, likely the main body of a review or abstract]

[Faint, illegible text, likely a section header or separator]

[Faint, illegible text, likely a concluding sentence or reference]